

บทที่ 6

กลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่

งานศึกษาชิ้นนี้สนใจศึกษาจุดเปลี่ยนระหว่างนโยบายการพัฒนาฝีมือแรงงานและตัวปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถศึกษาผ่านมโนทัศน์เรื่องการเข้าถึงการฝึกอบรมและการเข้าถึงการจ้างงาน ดังที่กล่าวมาในบทที่ 5 ในบทที่ 6 นี้จะนำเสนอภาพการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงในโลกของงานทั้งในประเด็นอำนาจและความรู้ และทักษะความรู้และโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้หญิง ซึ่งไม่ได้แยกออกจากอำนาจ หากเป็นการผนวกเอาการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจมาเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงไม่ใช่เพื่อที่จะเข้าไปยึดกุมพื้นที่ของความรู้ในการเป็นช่างคอมพิวเตอร์หรือจะไปสร้างพื้นที่ความรู้ของผู้หญิงในความเป็นช่างคอมพิวเตอร์ขึ้นมาใหม่ หากแต่การต่อสู้ต่อรองในที่นี้หมายถึงการไม่ยอมถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้ให้หรือจะพูดอีกอย่างเพื่อเป็นการหลบเลี่ยง การไม่ยอมทำตามด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดสิ่งที่ต้องการสามารถเป็นไปได้ อันเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของผู้หญิงและผู้ชายที่เข้าร่วมการฝึกอบรมด้านคอมพิวเตอร์และการเข้าไปอยู่ในโลกของการทำงาน

ดังนั้นในบทนี้จะนำเสนอความซับซ้อนของระบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศภาวะภายในขบวนการพัฒนาฝีมือแรงงานที่กำลังขับเคลื่อนอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสการพัฒนา ซึ่งในหัวข้อย่อยแรกจะกล่าวถึงอำนาจและความรู้ของหญิงชาวลาวที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ปีศาจปไต โดยเป้าหมายการนำเสนอในหัวข้อนี้เพื่อที่จะแสดงให้เห็นภาพความเป็นไปของอำนาจและความรู้ของหญิงชาวลาวที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและยังเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำความเข้าใจแนวคิดด้วยอำนาจและความรู้ระหว่างเพศ รวมไปถึงการแบ่งแยกระหว่างกระบวนการทางอารมณ์และเหตุผลด้วย ส่วนในหัวข้อย่อยที่สองจะอธิบายถึงการต่อสู้ต่อรองและอำนาจโดยการมองผ่านอำนาจการต่อรองบนฐานของความแตกต่างระหว่างเพศภาวะด้วยข้อจำกัดเกี่ยวกับทางเลือกและข้อตกลง ตลอดจนนำเสนอบริบทการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจที่อยู่เหนือ และในหัวข้อสุดท้ายจะนำเสนอกลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองกับปีศาจปไตในพื้นที่สาธารณะ เป็นการให้ภาพรวมการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางเพศภาวะเป็นผลสืบเนื่องมาจากขบวนการพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นการเล่าประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่เป็นกรณีศึกษาในมิติของความสัมพันธ์ในพื้นที่สาธารณะ โดยมีเนื้อหาย่อยดังนี้

6.1 อำนาจ ความรู้และโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้หญิง

ในส่วนของอำนาจและความรู้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่น โดย Jill Blackmore ได้เสนอว่า การสร้างนโยบายและการบริหารการศึกษาได้สร้างอาณาเขตของผู้ชาย ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะมีสัดส่วนของพนักงานที่มีการศึกษาตั้งมากมาย ทฤษฎีทางการศึกษาและการปฏิบัติการทางด้านการบริหารองค์กรยังถูกครอบงำโดยผู้ชายเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนเฝ้าประตูเข้าออกในการจัดตั้งมาตรฐาน การผลิตคำพิพากษา และความรู้ทางสังคมว่า อะไรที่สำคัญ จำเป็น และเกี่ยวข้องในการจุดประกายประสบการณ์ของพวกเขาเอง Jill ยังได้อธิบายเกี่ยวกับมุมมองของนักวัฒนธรรมที่ได้พูดถึงความแตกต่างกันในระบบการครอบงำทางเพศภาวะของโรงเรียนและการทำงานของพวกเข้าราชการต่อผู้หญิง ด้วยการบอกอุดมการณ์ของผู้หญิงและผู้ชายว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรและถูกบอกโดยการจัดอันดับทางเพศภาวะ (gender order) และยิ่งทำให้ผู้ชายกลายมาเป็นประมุขที่ได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น (Blackmore and Kenway, 1993: 27)

เมื่อนำเอาอำนาจและความรู้จากมุมมองของ Jill มาพิจารณากับข้อค้นพบจากการที่ผู้ศึกษาได้สอบถาม ผู้หญิงที่ชื่อ “ไข” เป็นพนักงานขายคอมพิวเตอร์เช่นเดียวกับ “บัว” ซึ่งเธอกำลังเรียนต่อวิชาบริหารธุรกิจระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยลาว-อเมริกา พบว่า การเป็นพนักงานขายคอมพิวเตอร์ “ไข” มองว่ามันเหมาะสมแล้ว เพราะเธอใส่ผ้าจีน ถ้าทำงานเป็นช่างต้องได้เบกهامเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งไม่สะดวกสำหรับเธอ และเธอก็พูดว่าขายคอมพิวเตอร์ก็ใช้ความรู้ที่เรียนมาเหมือนกัน ถ้าไม่มีความรู้ด้านนี้ก็ไม่รู้ว่าจะแนะนำสินค้าเกี่ยวกับระบบการใช้งานของคอมพิวเตอร์ว่าเป็นอย่างไรบ้าง อีกอย่างคอมพิวเตอร์แต่ละยี่ห้อและแต่ละรุ่นจะมีระบบการทำงานไม่เหมือนกัน การเป็นพนักงานขายก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องคอมพิวเตอร์เหมือนกันเพราะจะมีการปรับปรุงให้ทันสมัย (update) ตลอด เนื่องจากแต่ละปีจะมีการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ยี่ห้อใหม่ๆ ออกมาเป็นประจำ ซึ่งเธอต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุดคำสั่งที่เขียนขึ้นด้วยภาษาคอมพิวเตอร์ภาษาใดภาษาหนึ่งที่เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถแปลและรับรู้ซอฟต์แวร์ (software) หรือ โปรแกรม (program) ใหม่ๆ เข้ามา ผู้ศึกษาถาม “ไข” ว่า “มีความคาดหวังอะไรกับการทำงานที่นี้” เธอตอบว่า ทำงานที่นี้ก็เพื่อแบ่งเบาภาระพ่อแม่ที่ต้องส่งเสียเธอเรียนที่วิทยาลัย ผู้ศึกษาถามต่อไปว่า “ถ้าจบวิทยาลัยแล้วยังจะทำงานที่นี้ต่อไหม” เธอตอบว่า ยังไม่แน่ใจว่าจะทำงานอยู่ที่นี่หรือไม่ แต่ที่สำคัญเวลาที่เธอลงฝึกงานตอนใกล้จบถ้าพบงานดีกว่าบริษัทนี้เธอจะตัดสินใจได้ว่า จะทำงานที่นี้ต่อหรือไม่ ส่วนเรื่องของความก้าวหน้า “ไข” คิดว่าผู้ชายมีโอกาสมากกว่า เพราะเรื่องสมัครเป็นช่างคอมพิวเตอร์ผู้ชายจะได้โอกาสนั้นเป็นส่วนมาก ส่วนผู้หญิงจะได้รับงานเป็นพนักงานขายเครื่องคอมพิวเตอร์หรือทำงานให้กับรัฐบาลเป็นเลขานุการหรือเป็นพนักงานฝ่ายธุรการเป็นต้น จากเรื่องเล่าของ “ไข” เกี่ยวกับความรู้ผ่านประสบการณ์ขายเครื่องคอมพิวเตอร์

ถึงแม้ว่าอาจไม่ถูกยอมรับและไม่ถูกให้คุณค่าในฐานะเป็นความรู้ของผู้หญิง หากแต่ประสบการณ์ของความรู้นี้ได้สร้างจิตสำนึกให้เธอในฐานะเป็นผู้หญิงคนหนึ่งได้รับรู้ถึงประสบการณ์ที่ถือว่าเป็นความรู้ของผู้หญิงโดยไม่จำเป็นจะต้องมีประสบการณ์ความรู้ที่เหมือนผู้ชาย

อย่างไรก็ตาม ผ่านเรื่องเล่าของผู้หญิงที่ชื่อ “ไข” อาจเป็นไปได้ว่าเธอกำลังต่อสู้ต่อรองเพื่อเปิดพื้นที่ “ความรู้” ใหม่ของผู้หญิง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าต้องสร้างพื้นที่ความเป็นช่วงคอมพิวเตอร์ของผู้หญิงขึ้นมาใหม่ แต่เป็นการสร้างความรับรู้และสร้างจิตสำนึกให้แก่สังคมยอมรับประสบการณ์ที่เป็นความรู้ของผู้หญิงในอาชีพพนักงานขายเครื่องคอมพิวเตอร์

จากการที่ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในห้องเรียนช่วงคอมพิวเตอร์วันที่ 6 พฤษภาคม 2010 เห็นได้ว่า รูปแบบการสอนของครูฝึกชายไม่ค่อยเข้าไปแนะนำนักเรียนทุกคนและเพื่อสังเกตว่านักเรียนสามารถทำได้ตามที่แนะนำบนกระดานหรือไม่ ส่วนมากจะเขียนและอธิบายบนกระดานแล้วก็ปล่อยให้เรียนทำเอง นักเรียนชายบางคนเข้าใจและทำได้ก็ไปช่วยเพื่อนชายต่อ ครูฝึกพูดว่าปล่อยให้ทำก่อนสักหนึ่งชั่วโมงถ้าไปบอกก่อนเดี๋ยวไม่จำและทำไม่ได้เลย ผู้ศึกษาสังเกตเห็นได้ว่าบรรยากาศในห้องเรียนค่อนข้างเคร่งเครียด คุณครูหญิงค่อนข้างหงุดหงิดที่ทำได้ พวกเธอบ่นกับผู้ศึกษาว่าไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรอาจารย์ไม่มาช่วยแนะนำเลย อาจเป็นเพราะครูฝึกได้อินเสียงบ่น ทำให้ครูฝึกเข้าไปแนะนำนักเรียน แต่ไม่ใช่กับนักเรียนหญิงสองคนที่บ่นกับผู้ศึกษา เมื่อพิจารณาอุปการณณ์ดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่า เนื่องจากครูฝึกเป็นผู้ที่มีความรู้จึงมีอำนาจที่จะจัดการกับนักเรียนตามแบบที่ตนกำหนด ตามความพึงพอใจ สามารถพูด สามารถสั่งการ ตามแบบที่ครูฝึกต้องการได้ ส่วนนักเรียนถือเป็นผู้ที่มีความรู้น้อยกลายเป็นผู้ต้องคอยทำตามตามรูปแบบและวิธีการต่างๆ ของครูฝึกกำหนดไว้ และยังเป็นนักเรียนหญิงด้วยแล้วก็จะถูกมองว่ามีแต่ใช้อารมณ์ ไม่มีเหตุผล ชอบหงุดหงิด ชอบขี้ขี้บ่น อคติเช่นนี้อาจกลายเป็นอุปสรรคในการกีดกันผู้หญิงออกไปจากความรู้เช่นเดียวกับชายได้ ดังทัศนคติของ Foucault มองว่า เพศ อำนาจ และความรู้ เป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญของการควบคุมวินัยในการขยายตัวของอำนาจชีวะหรือการเมืองชีวะ (bio-power) ในการควบคุมทั้งประชากรและบุคคล นอกจากนี้ Foucault ยังมองว่า เพศได้กลายเป็นวัตถุ หรือ ประเด็นแห่งการศึกษาที่ถูกวาทกรรมสร้างขึ้นและมีส่วนสร้างเอกภาพให้กับวาทกรรมที่หลากหลาย ช่วยให้เรารวมกลุ่มสิ่งที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ กายภาพ หน้าตาทางชีวะ ผัสสะ ความรู้ และความสุข (โปรดดูรายละเอียดที่บทตอนไว้ในบทที่ 2)

เกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจและความรู้ ในกรณีศึกษาที่ค้นพบ เช่น ผู้หญิงที่ชื่อ “ไข” เธอบอกว่า “การเป็นพนักงานขายเครื่องคอมพิวเตอร์ก็ใช้ความรู้ที่เรียนมาเหมือนกัน ถ้าไม่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องคอมพิวเตอร์โดยพื้นฐานแล้ว ก็ไม่สามารถแนะนำลูกค้าเกี่ยวกับคุณสมบัติการใช้งานของคอมพิวเตอร์แต่ละรุ่นได้” และเธอยังพูดอีกว่า “การนำเสนอขายเครื่องคอมพิวเตอร์ให้บริษัทก็

ต้องได้เรียนรู้เพิ่มเกี่ยวกับคุณลักษณะการใช้งานของคอมพิวเตอร์แต่ละยี่ห้อและแต่ละรุ่นของคอมพิวเตอร์เหมือนกัน เพราะคอมพิวเตอร์จะมีการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะในการใช้งานอยู่ตลอดเวลา” จากข้อคิดเห็นของ “ไซ” ในตำแหน่งพนักงานขายคอมพิวเตอร์ ถึงแม้ว่าไม่ได้เป็นช่างคอมพิวเตอร์เหมือนเพื่อนผู้ชายที่เรียนจบพร้อมกัน แต่การที่ผู้หญิงเป็นพนักงานขายก็ถือว่าใช้ทักษะหรือความรู้เช่นกัน ดังนั้นงานที่ “ไซ” ทำก็ควรถูกให้คุณค่าว่าเป็นงานที่ใช้ทักษะและความรู้ด้วย เช่นเดียวกับเรื่อง “อำนาจ” กับ “ความรู้” ของ “ผู้หญิงไม่มีความรู้” พบว่า เรื่องเล่าของผู้หญิงที่ชื่อ “ตอง” เธอเห็นว่า “ความรู้จากประสบการณ์” แม้ไม่ถูกถือว่าเป็น “อำนาจ” ที่เป็นรูปธรรมยิ่งใหญ่ในแบบเคยชินกับการถูกให้ความหมาย แต่ถ้าหาก “อำนาจ” ของความรู้จากประสบการณ์ของผู้หญิงได้สร้าง “ทางเลือก” ให้กับชีวิตของ “ผู้คน” ที่รายล้อมตัวผู้หญิงได้เป็นอย่างดี (हतथย บัวเจียว, 2553: 134,137)

อย่างไรก็ดี เมื่อตั้งข้อสังเกตดูเรื่องความรู้ที่สัมพันธ์กับการจ้างงาน เช่นดัง Thea Sinclair (1991) ที่ได้กล่าวถึงการจ่ายค่าจ้างของนายทุนด้วยการอธิบายเหตุผลว่าทำไมผู้หญิงจึงถูกมองว่ามีทุนมนุษย์น้อย และจากนี้ไป จะมีผลผลิตน้อยกว่าชาย ก็คือ เวลาที่พวกเขาใช้กำลังแรงงานไปกับการเลี้ยงดูลูกในแต่ละปี พวกเขาถูกกล่าวหาว่าเลือกอาชีพที่ต้องการการศึกษา และการฝึกอบรมที่น้อยกว่าชาย นายจ้างก็ทักท้วงเอาว่าผู้หญิงจะมีระดับต่ำกว่าชายที่ยึดติดไว้ไม่มีทางเปลี่ยนแปลง และมักจะฝึกแรงงานชายผู้ที่มีความปรารถนาที่จะทำงานอย่างต่อเนื่อง ระดับการฝึกอบรมที่ต่ำกว่าของผู้หญิงถูกให้ค่าว่าเป็นเพราะพวกเขามีการผลิตน้อยกว่าชายอันเป็นผลที่ทำให้อัตราค่าจ้างของพวกเขาต่ำกว่า ปัญหาพื้นฐานกับการให้เหตุผลแบบนี้ก็คือการเวียนรอบของมันเอง ในเรื่องของค่าจ้างในระหว่างวงจรชีวิต ถูกโต้แย้งว่าระดับทางทักษะ และผลผลิตไม่เพียงแต่เป็นสาเหตุแต่เป็นผลมาจากระดับที่สัมพันธ์กับค่าจ้าง ตั้งแต่ค่าจ้างเป็นแนวทางขึ้นพื้นฐานของโอกาสเกี่ยวกับค่าเลี้ยงดูเด็ก ผู้หญิงอาจตัดสินใจรับเอาการฝึกอบรมที่ระดับต่ำกว่าเป็นเรื่องสำคัญกว่า และในระหว่างการเลี้ยงดูเด็ก เช่น ผลของระดับค่าจ้างผู้หญิงต่ำกว่า ตั้งแต่ระดับรายได้ของครอบครัวที่สูญเสียในระหว่างการเลี้ยงดูเด็กจะมีรายได้ต่ำกว่า และกรณีผู้หญิงหาได้มากกว่าชาย แต่ต้องออกจากการทำงานในช่วงระยะนี้ ดังนั้นมีเครื่องมือกระตุ้นสำหรับครอบครัว และผู้ชายโดยเฉพาะเพื่อกำหนดการเลี้ยงดูเด็กต่อผู้หญิง การสูญเสียอันใหญ่หลวงของรายได้ที่ผู้หญิงเผชิญกับการส่งเสียเลี้ยงดูลูกทุกๆ ปีมาตลอด เช่น ผลของการหยุดชะงักในการใช้เวลาเลี้ยงดูลูกๆ ถือเป็นการแสดงให้เห็นเพียงปริมาณการทำงานของพวกเธอในที่สุด (Redclipt and Sinclair, 1991: 5-7)

ในประเด็นของการกำหนดค่าจ้างแรงงานของนายทุนให้แก่แรงงานที่เป็นผู้หญิงดังมุมมองของ Sinclair ที่กล่าวมาข้างบนนั้น เมื่อนำมาพิจารณากับข้อมูลจากการสอบถามและสัมภาษณ์พนักงานในบริษัทคอมพิวเตอร์โพนทัน ทำให้ผู้ศึกษาพบว่า ช่างคอมพิวเตอร์ ชื่อ “ดี”

(นามสมมุติ) อายุ 25 ปี ในบริษัทนี้ไม่ได้จบจากศูนย์ฝึกดาว-เกาหลิและไม่ได้เรียนจบ IT หรือ ช่างคอมพิวเตอร์จากที่ไหน แต่เขาเรียนจบวิชาอิเล็กทรอนิกส์ชั้นสูงจากโรงเรียนวิศวกรรม ช่วงบริษัทเริ่มดำเนินกิจการ “ดี” ขอม้าฝึกเป็นช่างคอมพิวเตอร์จากนายจ้างคนเดิมที่เป็นพี่ชายของนายจ้างคนปัจจุบัน และก็ทำงานที่บริษัทนี้มาตลอด “ดี” บอกว่าเขารู้สึกเกรงใจนายจ้างถ้าตนจะลาออกไปหางานที่อื่นทำ เพราะตนได้ความรู้เรื่องช่างคอมพิวเตอร์จากที่นี่ ซึ่งผู้ศึกษามองเขาว่าจะทำงานที่นี่ตลอดไปหรือไม่ เขาตอบว่าจะทำงานที่นี่ตลอดไปตราบใดที่บริษัทยังดำเนินธุรกิจนี้อยู่ “ดี” บอกว่ามีช่างคอมพิวเตอร์คนหนึ่งที่ย้ายจากศูนย์ดาว-เกาหลิรุ่นแรกมาฝึกงานที่บริษัทนี้แล้วเข้าทำงานประมาณปีกว่าแล้วลาออกเพราะสอบชิงทุนไปเรียนต่อที่ออสเตรเลียได้ ผู้ศึกษาได้ถาม “ดี” ว่าอยากไปเรียนเพิ่มอะไรไหม เขาพูดว่า อยากยกระดับด้านช่างคอมพิวเตอร์เพิ่ม แต่ไม่ใช่ตอนนี้เพราะลูกเขายังเด็กอยู่ประมาณขวบกว่า ซึ่งมีภาระเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูลูก

จากข้อค้นพบของผู้ศึกษาในกรณีศึกษาของ “ดี” ที่เป็นช่างคอมพิวเตอร์ในบริษัทคอมพิวเตอร์โพทัน ทำให้เห็นว่า การอธิบายของ Sinclair เกี่ยวกับเหตุผลของนายจ้างว่า ต้องการฝึกแรงงานผู้ชายที่มีความปรารถนาที่จะทำงานอย่างต่อเนื่องให้กับบริษัท ถึงแม้ว่าผู้ชายจะมีลูกอยู่ในวัยอ่อน แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ชายจะต้องหยุดงานเพื่อมาเลี้ยงดูลูกเหมือนกับผู้หญิง ดังนั้นผู้ชายสามารถที่จะทำงานเพื่อค่าจ้างได้อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมอบภาระหลักเพียงอย่างเดียวของผู้ชายที่มีต่อครอบครัวก็คือ รายได้จากการทำงานเพื่อมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนหรือค่าเลี้ยงดูลูก เหตุผลที่นายจ้างบริษัทนี้ให้ค่าจ้างผู้ชายมากกว่าผู้หญิงอาจเป็นเพราะความคาดหวังจากผลประโยชน์ที่พลอยได้จากผู้ชายอาจมีมากกว่าผู้หญิง เนื่องจากการวัดสำหรับการให้คุณค่าของสองงานนี้จากนายจ้างแล้ว นายจ้างจะให้ความสำคัญกับงานช่างคอมพิวเตอร์มากกว่า นั่นก็หมายความว่าตลาดแรงงานด้านคอมพิวเตอร์มีความต้องการแรงงานชายมาเป็นช่างมากกว่าผู้หญิง ไม่ใช่เหตุผลว่าผู้หญิงถูกมองว่ามีทุนมนุษย์น้อยหรือมีความต้องการฝึกอบรมน้อยกว่าชาย หากแต่ว่าการเลือกปฏิบัติเรื่องการจ้างงานในตลาดแรงงานยังคงมีอยู่หรืออาจเป็นเพียงข้ออ้างของนายจ้างและระบบทุนนิยมที่ต้องการลดค่าจ้างแรงงานเพื่อสร้างผลกำไรและดูดซับมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานหญิง ทั้งนี้ด้วยนายจ้างไม่สามารถหาข้ออ้างในเชิงทักษะความรู้มาลดทอนโอกาสในการเข้าถึงค่าจ้าง การฝึกอบรม และการดำรงตำแหน่งที่เท่าเทียมกับแรงงานชายได้ เพราะว่าพนักงานชายคอมพิวเตอร์และช่างคอมพิวเตอร์ต่างก็เรียนวิชาเดียวกัน ห้องเรียนเดียวกัน และจบจากสถาบันเดียวกันรวมทั้งปีการศึกษาเดียวกัน ดังนั้นระดับความรู้จากสถาบันก็อยู่ในระดับเดียวกัน ส่วนเหตุผลที่นายจ้างไม่รับเข้าทำงานในตำแหน่งช่างไม่ใช่เพราะระดับการศึกษาหรือระดับการฝึกอบรมต่ำกว่าชาย แต่อาจเป็นเพราะอคติหรือการเลือกปฏิบัติของนายจ้างมากกว่า จากงานที่ไม่ได้รับมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านเรื่องเล่าของผู้หญิงชื่อ “บัว” เกี่ยวกับการเป็นพนักงานขายของเธอ ถึงแม้ว่าไม่ได้

เป็นช่างคอมพิวเตอร์ที่สามารถหารายได้เพิ่ม แต่การเป็นพนักงานขายก็ใช้ทักษะในการนำเสนอขายสินค้าให้ลูกค้าเหมือนกันถือเป็นการให้บริการลูกค้าของบริษัท ดังนั้น งานที่ “บัว” และ “ไข” ทำก็ถือว่าเป็นงานที่มีฝีมือหรือทักษะ ซึ่งก็ควรมีรายได้เพิ่ม เช่น การได้รับเปอร์เซ็นต์ในการขายสินค้าให้ลูกค้าด้วย

6.2 กลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงกับระบบขายเป็นใหญ่ในโลกของงานช่างคอมพิวเตอร์

ถ้าพิจารณาเกี่ยวกับตลาดแรงงานแล้ว การต่อรองอาจเกิดขึ้นบนฐานของค่าจ้างแรงงาน ระยะเวลาและชั่วโมงเพิ่มของการทำงาน เงื่อนไขการทำงานและอื่นๆ แต่อำนาจการต่อรองของผู้หญิงในโลกของการทำงานถ้าเทียบกับชายนั้น ผู้หญิงไม่เพียงแต่ถูกปิดกั้นโดยช่องว่างทางเพศภาวะในเรื่องของการศึกษา ทักษะ และข้อมูลข่าวสารเท่านั้น หากแต่ถูกปิดกั้นโดยเรื่องความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบ้านของผู้หญิง ซึ่งทำให้ไปลดทางเลือกด้านอาชีพของพวกเธอลง พร้อมทั้งโดยการทักท้วงเอาของนายจ้างเกี่ยวข้องกับความต้องการและประสิทธิภาพ สัญญาแรงงาน และความสามารถของผู้หญิงอีกด้วย ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างผลกระทบต่อความสามารถและหน้าที่ของผู้หญิงในตลาดแรงงาน (Agarwal, 1997: 28-29)

อย่างไรก็ตามเมื่อนำเอาประเด็นเรื่องความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบ้านของผู้หญิง ซึ่งทำให้ไปลดทางเลือกด้านอาชีพของพวกเธอลง มาพิจารณาโดยการเชื่อมโยงกับกรอบการวิเคราะห์ของ Deniz Kandiyoti ที่ได้ทบทวนไว้ในบทที่ 2 มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เรื่องเพศภาวะพร้อมทั้งมีการนำเอาข้อมูลจากงานชิ้นเล็กๆ ของนักคิดหลายๆ คน เพื่อมาขยายความเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงกับ “ระบบปิตาธิปไตย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของ James Scott เพื่อมาวิเคราะห์บนฐานของชนชั้น โดยให้การอธิบายว่าผู้หญิงก็มีชนชั้นระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างซึ่งแตกต่างกับหญิงและชาย

เพื่อขยายความต่อจากเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจการต่อรองของผู้หญิงดังที่กล่าวมาข้างบนนั้น ผู้ศึกษามีความประสงค์อยากรำเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงในบริบทของลาวตามข้อค้นพบของงานศึกษา โดยมีการจัดแบ่งรูปแบบของกลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงลาวดังต่อไปนี้

6.2.1 การต่อสู้ต่อรองในฐานะเป็นผู้กระทำและผู้ถูกระทำ

เมื่อพิจารณาผู้หญิงกับการต่อรองในรูปแบบเป็นผู้กระทำและผู้ถูกระทำ ณ ที่นี้ ซึ่งการต่อรองยอมเป็นผู้ถูกระทำของผู้หญิงอาจหมายถึง การถูกระทำโดยไม่ต่อรองก็ได้ หรือการถูกระทำอาจเป็นผู้ถูกกดขี่ก็ได้ ซึ่งการยอมรับเป็นผู้ถูกระทำบางครั้งเพื่อเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการต่อรองก็ได้หรือจะมองอีกแง่มุมหนึ่งว่ารูปแบบที่ผู้หญิงรู้สึกว่าเขายอม แท้จริงแล้วเขายอมอย่าง

เป็นผู้กระทำก็เป็นได้ เพื่อเป็นการขยายความต่อในประเด็นของการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงด้วยรูปแบบที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำโดยการนำเอากรอบคิดของ Kandiyoti มาอธิบายประเด็นดังกล่าวโดยเธอใช้คำว่า “การต่อรองกับปิตาธิปไตย” เธอกล่าวว่าการต่อรองกับระบบปิตาธิปไตยในสังคมใดก็ตามอาจแสดงออกมามีหลากหลาย การใช้อำนาจในการต่อรองกับระบบปิตาธิปไตยส่งผลให้รูปแบบการต่อรองของผู้หญิงเป็นได้ทั้งรูปแบบที่เป็นผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำในกรณีที่พวกเธอเผชิญกับการถูกกดขี่ (โปรดดูรายละเอียดบททวนวรรณกรรมในบทที่ 2)

เมื่อกล่าวถึงการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงในฐานะเป็นผู้ถูกกระทำอย่างที่กล่าวมาข้างบนมาพิจารณากับกรณีศึกษา พบว่า ผู้หญิงที่ชื่อ “ไข” ที่ยอมทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างตัวเองทำงานเพิ่มหรือทำงานเลยเวลาหรือจะพูดอีกอย่างว่าเธอไม่เรียกร้องค่าจ้างเพิ่ม (ค่า OT) ถึงแม้ว่า “ไข” จะอยู่ในสถานะยอมเป็นผู้ถูกกระทำดูเหมือนถูกกดขี่ในเชิงความสัมพันธ์ของแรงงานโดยที่ไม่ต่อรองว่านายจ้างให้เธอทำงานช่วงไหนเพิ่มแล้วต้องจ่ายให้เธอ และเธอก็ไม่ได้ต่อรองว่านายจ้างต้องคิดเปอร์เซ็นต์ในการขายให้ แต่ “ไข” ต่อดูเรื่องเวลาเพื่อไปศึกษาหาความรู้เพิ่ม ด้วยความหวังที่ว่าเมื่อเธอเรียนจบแล้วก็จะมีโอกาสที่จะได้ทำงานที่ดีขึ้น ในกรณีของ “ไข” อาจถูกมองว่าเป็นผู้ถูกกระทำ นั้นไม่ได้หมายความว่าเธอเป็นผู้ที่ไม่มีปฏิกิริยาอะไร แต่เธออาจอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำก็ได้ หากแม้ว่าตัวเธอเองอาจอยู่ในภาวะยอมจำนนก็จริง ทว่าการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อหวังที่จะได้อะไรกลับคืนมาก็ถือว่านั่นคือ การปรับใช้เพื่อเป็นกลยุทธ์ของผู้หญิงใน “การต่อสู้ต่อรองกับระบบปิตาธิปไตย”

ส่วนกรณีของผู้หญิงที่ชื่อ “บัว” ที่ต่อสู้ต่อรองเรื่องค่าจ้างเพิ่ม และเรื่องเปอร์เซ็นต์ในการขายสินค้ากับนายจ้างด้วยสิทธิและผลประโยชน์ที่เธอควรจะได้ในแง่ของกฎหมาย หรือไม่ก็การต่อสู้ต่อรองของเธออาจเป็นไปเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นแรงงานฟรีในการทำงานล่วงเวลาที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน การต่อสู้ต่อรองด้วยสำนึกที่รู้ว่าตนเป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้สูญเสียผลประโยชน์มากกว่าได้รับนั้น เป็นไปเพื่อรักษาความถูกต้องเอาไว้ ซึ่งการต่อสู้ต่อรองของ “บัว” ในรูปแบบนี้อาจอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำมากกว่า

6.2.2 รูปแบบการต่อสู้ต่อรองประจำวัน

1) การต่อสู้ต่อรองแบบประจำวัน ในโลกของการฝึกงาน: กฎระเบียบ ความรู้และสำนึก

ในสถานะที่อึดอัดคับข้องใจของผู้หญิงที่เรียนช่างคอมพิวเตอร์สองคน สามารถศึกษาผ่านมโนทัศน์เรื่องการต่อสู้ต่อรอง ล้วนสื่อถึงการรับรู้เรื่องทักษะของผู้หญิงในสถาบัน เพื่อให้เรามองเห็นการวัดโดยปัจเจกภายใน ที่อยู่บนเงื่อนไขของมิติทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวพวกเธอ รวมไปถึง กฎเกณฑ์ และค่านิยมทางสังคมเป็นต้น ซึ่งทำให้การต่อสู้ต่อรองของผู้เข้าฝึกอบรมช่างคอมพิวเตอร์หญิง ณ ที่นี้ ไม่ใช่เพื่อต้องการให้มีการปรับโครงสร้างสถาบันการ

ฝึกรอบใหม่หรือเพื่อสร้างพื้นที่สำหรับความเป็นช่างคอมพิวเตอร์หญิงขึ้นมาใหม่ หากแต่การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงที่อยู่ในพื้นที่ของอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ทางสถาบันหรือสถานที่ตลาดแรงงานก็เพื่อเป็นการหาหนทางแทรกตัวเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ที่ครอบงำอยู่เพื่อให้เห็นมิติของการต่อสู้ต่อรองแบบประจำวันที่มีการสร้างสรรค์มากกว่า เช่นดัง Kandiyoti ได้พูดถึงประเด็นเรื่อง “รูปแบบการต่อสู้ต่อรองประจำวัน” โดยการหยิบยกเอางานชิ้นเล็กๆ ของ Agarwal เพื่อมาอธิบาย การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงผ่านสองพื้นที่กิจกรรมประจำวัน เช่น พื้นที่การหุงข้าว ทำอาหาร และพื้นที่หารายได้จากการควบคุมของระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งผู้หญิงเองได้ต่อสู้ต่อรองกับอำนาจชายเป็นใหญ่ด้วยหลายสัญลักษณ์หรือไม่ก็ผ่านรูปแบบต่างๆ ที่ผู้หญิงสามารถต่อสู้ต่อรองได้

ในประเด็นของการต่อสู้ต่อรองแบบประจำวันเมื่อนำมาพิจารณาจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมช่างคอมพิวเตอร์หญิงและชาย พบว่า มีนักเรียนหญิง 5 คน จาก 17 คน ในห้องเรียนปี ค.ศ. 2009 ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับครูฝึกช่างคอมพิวเตอร์ ในตอนช่วงหยุด 20 นาทีให้ผู้ศึกษาฟังว่า อยากให้ครูฝึกเน้นการสอนพร้อมปฏิบัติจริงให้มากกว่าทฤษฎี และอยากให้ครูฝึกใส่ใจขึ้นในห้องเรียนให้ปกติเพราะบางครั้งชั่วโมงชนกันกับห้องเรียนอื่น และอยากให้ครูฝึกใส่ใจในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนอย่างทั่วถึง ส่วนนักเรียนชาย มีหนึ่งในสิบสองคนให้ข้อคิดเห็นต่อครูฝึกว่า บางครั้งครูก็ไม่ขึ้นห้องสอน ถ้าขึ้นห้องมาบางครั้งก็ขาดการกระตือรือร้นในการสอน บางครั้งครูฝึกก็เคร่งครัดแล้วแต่อารมณ์ในเรื่องกฎระเบียบต่างๆ เช่น การใส่เสื้อแบบของศูนย์ฯ ในขณะที่เดียวกันมีนักเรียนชายอีกคน ชื่อ “เลิด” (นามสมมุติ) พูดว่า ไม่อยากให้มีระเบียบเรื่องการใส่เสื้อแบบเนื่องจากได้สร้างความลำบากให้นักเรียนเพราะมีบางคนต้องไปเรียนต่อที่สถาบันอื่นอีก (เกี่ยวข้องกับเรื่องการใส่เครื่องแบบปัจจุบันทางศูนย์ฯ ได้มีการผ่อนผันให้ใส่เสื้อขาวสำหรับนักเรียนผู้ต้องไปเรียนต่อที่สถาบันอื่นแล้ว)

เมื่อกล่าวถึงการต่อสู้ต่อรองแบบประจำวันกับอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างครูฝึกและนักเรียน รวมไปถึงอำนาจเชิงโครงสร้างทางสถาบันของศูนย์ฯ ผ่านการวางข้อกำหนดกฎระเบียบต่างๆ เพื่อควบคุมผู้ที่ไร้อำนาจ เช่น นักเรียน ให้ปฏิบัติตามด้วยรูปแบบต่างๆ ซึ่งครูฝึกถือเป็นผู้ที่มีความรู้จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจในการเป็นตัวแทนเพื่อตรวจสอบและควบคุมการประพฤติปฏิบัติของนักเรียน อีกทั้งเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการให้นักเรียนปฏิบัติตามรูปแบบต่างๆ ที่ครูฝึกวางออกมา และเพื่อเป็นการขยายความเรื่องอำนาจและความรู้ผ่านมุมมองของ Foucault ได้ทำการอธิบายเรื่องอำนาจและความรู้ที่ถูกเชื่อมโยงในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “วาทกรรม” และกลายสภาพมาเป็น “วาทกรรมหลัก” ผ่านการพูด การเขียน การให้เอกลักษณ์ และการให้ความหมาย ด้วยวิธีการปฏิบัติผ่านวาทกรรมที่หลากหลาย ประกอบด้วยธรรมเนียมปฏิบัติ ความคิดเห็น ความเชื่อ คุณค่าทาง

สังคม และสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบทั้งหมดเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อนำการให้ความหมาย และการกำหนดคกกฎเกณฑ์ของความรู้ที่ถูกสร้าง

เมื่อนำเอาประเด็นการต่อสู้ต่อรองประจำวันของ Kandiyoti มาพิจารณากับข้อค้นพบดังที่กล่าวมาข้างบน พบว่า การต่อรองแบบประจำวันของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายได้แสดงความต้องการออกมาค่อนข้างแตกต่างกัน เช่นว่า นักเรียนชายต้องการให้มีการปรับแก้เรื่องกฎระเบียบต่างๆ ของศูนย์ฯ ถือเป็นการต่อรองกับอำนาจเชิงสถาบันซึ่งมักจะถูกให้ค่าว่าเป็นการกระทำการเพื่อส่วนรวมหรือพูดอีกอย่างว่าเป็นการกระทำเพื่อกลุ่มคนส่วนใหญ่ ส่วนนักเรียนหญิงต้องการให้มีข้อแก้ไขในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ของครูฝึกอันหมายถึงการต่อรองกับอำนาจผ่านปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นเรื่องยากในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงเพราะมีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก และมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศด้วย อันเนื่องมาจากมายาคติที่ว่า เพศภาวะหญิงมีลักษณะประจำเพศที่สังคมมองว่า ชอบจู้จี้ขี้บ่น ชอบนิินทาว่าร้าย ฯลฯ แม้แต่กลุ่มผู้หญิงด้วยกันก็ยังมีเชื่อเช่นนั้น ด้วยประการเช่นนี้ ทำให้การต่อรองแบบประจำวันของผู้หญิงยังไม่ถูกยอมรับเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือนำไปสู่การแก้ไขได้

2) การต่อสู้ต่อรองอีกรูปแบบหนึ่งผ่านข้อคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะและความสามารถของผู้สำเร็จการฝึกอบรมหญิงชายจากศูนย์ลาว-เกาหลี ปี ค.ศ. 2008 คือ เรื่องการนิยามความรู้และผู้รู้

การที่ผู้หญิงลาวมีความกล้าที่จะเผชิญกับภาวะทันสมัย เช่น การต่อสู้ต่อรองให้สามารถเข้าฝึกอบรมความเป็นช่างคอมพิวเตอร์ได้เช่นเดียวกับชาย ก็เพียงพอแล้วในการถามทำโลกสมัยใหม่ ที่สามารถสร้างโอกาสให้แก่ผู้หญิงในการก้าวสู่การฝึกอบรมความเป็นช่างซ่อมคอมพิวเตอร์และมีส่วนร่วมในการทำงานในพื้นที่ตลาดแรงงานคอมพิวเตอร์ เพราะถือว่าผู้หญิงได้มีโอกาสออกสู่โลกภายนอกเพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในฐานะผู้ได้รับผลกระทบ จนสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตัวเองไปสู่บทบาทการทำงานเพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการรองรับหรือต่อรองกับการเปลี่ยนแปลงในโลกของการทำงาน ในประเด็นของการสร้างพื้นที่โลกของผู้หญิงเมื่อนำมาขยายความกับกรอบการวิเคราะห์ของ Kandiyoti ที่นำเอางานของ Jaquette (1982) มาอธิบายถึงทฤษฎีพื้นที่ของผู้หญิง คือ การทำให้เกิดพื้นที่โลกของผู้หญิงขึ้นมา เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสามัคคี กลมเกลียว มีความเข้มแข็ง สร้างคุณค่าทางเลือกต่างๆ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสิ่งที่เรียกว่า การกำหนดพื้นที่ส่วนตัวโดยรัฐ ต่อมา Kandiyoti ได้หยิบยกเอางานของ Foucault เพื่อมาอธิบายประเด็นโลกของผู้หญิงเพิ่มว่า การต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงได้มีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของอำนาจภายในครัวเรือนโดยมีสถานะที่ต้องประนีประนอมด้วยความสัมพันธ์กับผู้คนสนิท เช่น สามี แม่สามี ลูกสาว และลูกชายมากกว่าการแข่งขันกับการทำงานเกี่ยวข้องกับกลไกแบบรัฐ

เมื่อกล่าวถึงกรอบการวิเคราะห์ของ Kandiyoti ในประเด็นของการสร้างพื้นที่โลกของผู้หญิงนั้น ซึ่งในกรณีศึกษาผู้หญิงลาวได้ใช้กลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองเพื่อสร้างพื้นที่ความรู้และผู้หญิงผ่านการนำเสนอประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้ของตนผ่านโครงสร้างอำนาจปิตาธิปไตยจากครัวเรือนสู่พื้นที่สาธารณะ ซึ่งการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงลาว ณ ที่นี้ เป็นการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจปิตาธิปไตยเชิงสถาบันด้วยความสัมพันธ์ที่ต้องประชันหน้ากับผู้คนสนิท เช่น เพื่อนผู้ชายที่เข้าฝึกอบรมความเป็นช่างคอมพิวเตอร์ด้วยกัน ในการนี้ผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างข้อค้นพบการต่อสู้ต่อรองเพื่อสร้างพื้นที่ความรู้และผู้หญิงผ่านกรณีศึกษาผู้หญิงที่ชื่อ “บัว” บอกผู้ศึกษาเวลาทานข้าวด้วยกันที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งว่า ตอนสมัยเรียนช่างคอมพิวเตอร์เธอทำได้ดีกว่าเพื่อนผู้ชายบางคนด้วยซ้ำ และเพื่อนหญิงอีกคนที่ชื่อ “ใจ” เธอบอกว่าเวลาเรียนถ้าเปรียบเทียบกับเพื่อนผู้ชายในเรื่องการนำใช้คอมพิวเตอร์นั้นต่างทำได้ดีเหมือนกัน แต่เรื่องซ่อมคอมพิวเตอร์ก็จะขึ้นอยู่กับว่าใครมีพื้นฐานเรื่องคอมพิวเตอร์มาก่อนส่วนมากจะใช้ภาษาอังกฤษและผู้หญิงจะถนัดในเรื่อง program ของ word excel และ hardware ส่วนผู้ชายจะถนัดในเรื่องของ software สรุปแล้วมีความถนัดคนละแบบ ในขณะเดียวกัน “ป้าน” บอกผู้ศึกษาในช่วงการให้สัมภาษณ์ที่บริษัทวันที่ 9 เดือน พฤศจิกายน 2010 ว่า ตอนเรียนที่ศูนย์ลาว-เกาหลีสำหรับผู้ชายจะทำเรื่องซ่อมคอมพิวเตอร์ได้ดีกว่าผู้หญิง แต่เรื่องแต่งกราฟฟิกผู้หญิงและผู้ชายทำได้ดีเหมือนกัน ส่วนข้อคิดเห็นของ “ใจ” เขาบอกว่าตอนที่เรียนอยู่ศูนย์ลาว-เกาหลีเขาถนัดเรื่องซ่อมและทำได้ดีกว่าเพื่อนผู้หญิง ส่วนด้านอื่นก็เท่าๆ กัน ส่วน “ตาน” บอกว่าตอนเรียนด้วยกันกับเพื่อนผู้หญิงจะเห็นได้ว่าเพื่อนผู้หญิงทำเรื่องการลงโปรแกรมการใช้คอมพิวเตอร์ได้ดีกว่าเขา เพราะผู้หญิงจะมีความละเอียดและมีความอดทนกว่า ส่วนเรื่องเทคนิคในการซ่อมคอมพิวเตอร์เขาและเพื่อนผู้ชายทำได้ดีกว่าผู้หญิง แต่ “ตาน” คิดว่าเพื่อนผู้หญิงมีความก้าวหน้ากว่า ได้งานเร็วกว่า เพราะผู้หญิงไม่เลือกงานเหมือนผู้ชาย เขาบอกว่ามีเพื่อนผู้หญิงที่ก้าวหน้าที่สุดทำงานที่บริษัท JLS คอมพิวเตอร์ เพราะได้เงินเดือนเยอะและมีเพื่อนผู้ชายทำงานให้รัฐบาล เพราะรัฐบาลจะส่งไปยกระดับเรื่อง IT ทั้งภายในและต่างประเทศ เมื่อกล่าวถึงการให้นิยามความรู้และผู้หญิงของกรณีศึกษาข้างบนมาขยายความต่องานศึกษาของ หฤทัย บัวเขียว ในการนำเสนอประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่เกิดจาก “การรับรู้ถึงความสำคัญของการศึกษาในระบบที่ถูกปลูกฝังในระบบคิดซึ่งมาจากการพัฒนาของรัฐบาลที่พยายาม “ให้การศึกษา” แก่เยาวชนในชนบทด้วยความที่ผูกติด “การศึกษา” ไว้กับ “การพัฒนา” ที่เชื่อว่า “คนมีการศึกษา” เท่านั้นที่เป็น “ผู้มีความรู้” และเป็นความรู้ที่มีอำนาจมากพอที่จะทำให้คนที่เข้าไม่ถึง “ความรู้” นั้นรู้สึกด้อยค่า อนึ่งระบบทุนนิยมที่เข้ามาทำให้การผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้เข้าสู่ “การจ้างงาน” ซึ่งเป็นระบบจัดสรรงานที่ถูกคัดกรองโดยตั้งคำถามว่า “จบอะไรมา” อย่างไรก็ตามการจ้างงานจากข้อค้นพบในงานศึกษาชิ้นนี้ ไม่ใช่ฐานของระดับการศึกษาเป็นตัววัดแต่กลับใช้ฐานของเพศทางสรีระมาเป็นตัวกำหนดค่าจ้างแรงงานที่แตกต่างกันออกไป

และเมื่อนำเอาความรู้กับเรื่องของผลประโยชน์ทางเพศภาวะมาพิจารณากับแนวความคิด Kandiyoti ที่ได้อธิบายว่าผู้หญิงจึงปรากฏขึ้นในฐานะสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลพร้อมด้วยความเข้าใจอันพัฒนามาอย่างเพียงพอที่จะรู้ว่าผลประโยชน์ของตนจะวางอยู่ที่ใด เมื่อนำเอาแนวพินิจทั้งสองมาวิเคราะห์แต่ละปัจเจกบุคคล อย่างไรก็ตามรูปแบบเหล่านี้ไม่ได้ใช้กับการสร้างกรอบคิดเรื่องเพศภาวะซึ่งต้องการผลลัพธ์เป็นการต่อสู้ดิ้นรนที่อยู่เหนือทรัพยากรและแรงงาน การให้ความหมาย การสร้างนิยามที่เป็นการประกอบสร้างทางสังคมซึ่งมีหลายอย่างที่ขัดแย้ง เลื่อนไหลและต่อสู้แข่งขันในเวทีทางสถาบันอย่างแตกต่างกัน แต่คาบเกี่ยวกันอยู่

ในประเด็นการต่อสู้ต่อรองแบบประจำวันในการนิยามความรู้และผู้รู้จากข้อค้นพบในการศึกษาที่กล่าวมาข้างบน พบว่า ผู้หญิงทั้งสองต่างก็รู้ตนเองดีว่า “เป็นผู้รู้” หากแต่ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ของพวกเธอกลับถูกนิยามให้แตกต่างทางเพศภาวะโดยการประกอบสร้างทางสังคม ซึ่งนั่นก็ควรถูกนำมาตีความเสียใหม่ว่า เป็นการต่อสู้แข่งขันอย่างแตกต่างในโลกของการฝึกอบรมและโลกของการทำงาน ทว่า “ความรู้” ที่เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกให้ค่าหรือถูกมองว่าเป็นความถนัดหรือมีความเหมาะสมตามเพศภาวะหรือเพศทางสรีระของพวกเธอ ซึ่งนั่นก็หมายความว่า เป็นการต่อสู้ต่อรองเพื่อหาพื้นที่ “ความรู้” ด้านคอมพิวเตอร์ของผู้หญิงอย่างแตกต่างกับชาย

6.2.3 การต่อสู้ต่อรองที่มีทั้งรูปแบบการร่วมมือกันและขัดแย้งกันในโลกของงาน

ในประเด็นของการต่อสู้ต่อรองในรูปแบบร่วมมือกันและขัดแย้งกัน ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นในพื้นที่ของครัวเรือน แต่ประเด็นการต่อสู้ต่อรอง ณ ที่นี้ สัมพันธ์กับพื้นที่เสมือนครัวเรือน ซึ่งการต่อสู้ต่อรองในพื้นที่ดังกล่าวอาจไม่เป็นผลที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เพราะอาจเป็นผลที่เกิดจากจิตสำนึกทางเพศภาวะด้วยหรือจะเรียกอีกอย่างว่าอุดมการณ์ทางเพศภาวะ อย่างไรก็ตามมีบางครั้งพื้นที่ครัวเรือนอาจถูกมองว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการกดขี่ แต่ Kandiyoti บอกว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถต่อรองได้ ซึ่งแนวพินิจในการศึกษาครัวเรือน ของ Kandiyoti ที่ผ่านมามี 2 แนวคิดหลักๆ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับครัวเรือนที่มีรูปแบบเป็นหนึ่งเดียว และรูปแบบที่มีการต่อรอง ซึ่งรูปแบบครัวเรือนที่มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียว คือ การมองครัวเรือนเป็นความต้องการของสมาชิกในครัวเรือนร่วมกันทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ด้วยกันและกัน ดังนั้นครัวเรือนจึงถูกมองว่าเป็นหน่วยที่มีการตัดสินใจร่วมกัน ส่วนรูปแบบการต่อรองภายในครัวเรือนถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่มีทั้งการร่วมมือกันและขัดแย้งกันซึ่งการจัดสรรผลประโยชน์ในครัวเรือนเป็นผลมาจากกระบวนการต่อรองเรื่องผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามในประเด็นของครัวเรือนที่ถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่มีทั้งการร่วมมือกันและขัดแย้งกันนั้น ถ้านำเอาไปอธิบายเพิ่มในเรื่องของสิทธิและความต้องการ โดย Kandiyoti ได้อ้างงานของ Nancy Fraser (1989) ที่พูดถึงเรื่องสิทธิและความต้องการ

ในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ตลอดเวลา ส่วนการนำเสนอของ Moore มานำเสนอ เขาบอกว่า เวลาที่เราใช้สิทธิและความต้องการเป็นประเด็นการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงเพื่อให้ได้สิทธิและความเท่าเทียมและค่อยเปิดสิทธิใหม่ๆ ให้ความคิดของผู้หญิงเป็นที่ปรากฏในการตอบสนองซึ่งอันนี้ก็เป็นพื้นที่ทำให้เห็นว่าการที่จะบอกว่าผู้หญิงถูกกดขี่หรือไม่ในความหมายของผู้หญิง เช่นว่า ถ้าผู้หญิงไม่มีสิทธิก็จะถูกกดขี่ และถ้าผู้หญิงไม่ได้รับการตอบสนองต่อก็ถูกกดขี่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นการกดขี่ผู้หญิงจึงถูกพูดผ่านสิ่งที่เรียกว่าสิทธิหรือว่าความต้องการ ซึ่ง Moore ก็แนะนำว่า ความเข้าใจแบบดั้งเดิมตามจารีตก็จะใช้แนวคิดที่ว่าใครได้อะไรและก็ไปเชื่อมโยงกับงานที่เรียกว่า “ทฤษฎีท้องถิ่นของการให้สิทธิ” โดยขึ้นอยู่กับความรู้ของผู้หญิงเองว่าตนมีสิทธิและมีความต้องการหรือรับรู้ (perceive) แล้วอาจไม่ได้อะไร ซึ่ง Kandiyoti บอกว่าการคิดแบบนี้อาจไม่ได้เป็นประเพณีที่ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการต่อสู้ต่อรองก็ได้ เพราะทำให้เห็นว่าเรื่องสิทธิไม่ใช่บรรทัดฐาน (norm) ที่หมายถึงกฎระเบียบที่จะมาบอกว่าผู้หญิงจะเข้าถึงอะไร แต่น่าจะเข้าใจเสียใหม่ว่าจริงๆ แล้วเป็นการต่อสู้ต่อรองจึงเกิดสิทธิขึ้นมา ซึ่ง Kandiyoti ได้ยกตัวอย่างด้วยเหตุผลที่ว่า บรรทัดฐานหรือสิทธิเข้าถึงที่ดินไม่ใช่บรรทัดฐานตามจารีตแต่อาจเกิดจากการที่ผู้หญิงเขาต่อรองมาก็ได้ เพราะฉะนั้นเรื่องสิทธิอาจไม่ได้เป็นผล (outcome) แต่อาจเป็นกระบวนการ (process) ต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงก็ได้

ส่วนข้อค้นพบจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการต่อสู้ต่อรองที่ร่วมมือกันและมีความขัดแย้งกันโดยการมองในเรื่องสิทธิและความต้องการผ่านเรื่องเล่าของผู้หญิงชื่อ “บัว” พบว่า ความด้อยอำนาจในฐานะเป็นลูกจ้างทำให้ความพยายามของเธอในการต่อสู้ต่อรองเพื่อสิทธิที่ควรจะได้ เช่น การขอเปอร์เซ็นต์ในการขายสินค้า และค่าตอบแทนการทำงานล่วงเวลาของเธอ ไม่เป็นผลสำเร็จ ในที่สุดแล้วเธอก็ไม่ได้รับค่าตอบแทนเลย เธอบอกว่า “นายจ้างพูดว่าจะให้แต่ก็ไม่ให้สักที” นั่นเป็นการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจ ซึ่งนายจ้างเป็นผู้ที่มีอำนาจ และอำนาจ ณ ที่นี้หมายถึงอำนาจของ “ทุนนิยมปีศาจไทย” ที่สำคัญก็คือการต่อสู้ต่อรองนี้ได้ถูกบิดเบือนโดยเจตนาจากปัญหาของหญิง-ชายกลายเป็นการตอกย้ำแนวคิดแบบปีศาจไทยหรือระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่ผสมผสานกับระบบทุนนิยมที่มีเรื่องของผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ลักษณะของการต่อรองเพื่อให้ได้ภาพตัวแทนผ่านการนำเสนอเรื่องผลประโยชน์ตามที่ผู้หญิงต้องการประกอบด้วย การต่อรองกับเจ้าของทุน (ทุนนิยม) การต่อรองในกระบวนการผลิต (การทำหน้าที่ขายสินค้า) และการต่อรองกับสังคม อย่างไรก็ตาม การต่อรองยังอยู่ภายใต้กรอบจำกัดของทุนนิยมและปีศาจไทย ในลักษณะเสมือนครัวเรือนที่กดทับ “บัว” ไม่มีโอกาสและทางเลือกที่จะไม่ทำงานในอาชีพนี้ต่อ ซึ่งอาจเป็นการบีบบังคับโดยอ้อมที่ทำให้ “บัว” อยู่ในสถานะทั้งร่วมมือกันและขัดแย้งกันกับนายจ้างในเรื่องสิทธิและผลประโยชน์อย่างไม่มีความจบสิ้น ถ้าพิจารณาอีกครั้ง การที่ผู้หญิงมีอำนาจการต่อรองที่ต่ำ

นั่น อาจเป็นเพราะได้รับการขัดเกลาทางสังคม ทำให้ผู้หญิงเชื่อว่าตนเองควรเป็นหญิงตามที่สังคมกำหนด ซึ่งมีระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่กดขี่ กรอบงำ ผู้หญิงจึงไม่สามารถเป็นอิสระหรือมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ยอมเชื่อ แม้พยายามต่อต้านแต่ก็ไม่สามารถต่อสู้ ขัดขวาง และต้องยอมจำนนภายใต้ระบบนี้ในที่สุด (นาถฤดี เค้นดวง, 2552: 28)

ถ้านำเอากรอบการวิเคราะห์ของ Kandiyoti ที่เอาข้อมูลจากงานของ Moore มานำเสนอ ประเด็นการต่อสู้ต่อรองของผู้หญิงเพื่อให้ได้สิทธิและความเท่าเทียม มาเชื่อมโยงกับ “ทฤษฎีท้องถิ่นของการให้สิทธิ” มาพิจารณาข้อค้นพบจากการศึกษาในกรณีของผู้หญิงที่ชื่อ “บัว” เธอรับรู้ว่ามีสิทธิและมีความต้องการในเรื่องสถานภาพในโลกของงาน แต่สิ่งที่เธอรับรู้แล้วกลับไม่ได้ได้รับการสนองต่อ ซึ่งนั่นก็หมายความว่าเธอตกอยู่ในสภาวะของการถูกกดขี่ แต่ขณะเดียวกันเรื่องของโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่ความรู้ด้านความเป็นช่างคอมพิวเตอร์ที่สังคมส่วนใหญ่มองว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชาย การที่ผู้หญิงลาวสองคนสามารถเข้าไปอยู่ในพื้นที่นั้นได้ถือว่าการข้ามเส้นที่ไม่เป็นไปตามจารีตประเพณีกำหนดไว้ ดังนั้นสิทธิเข้าถึงการฝึกอบรมความเป็นช่างคอมพิวเตอร์ไม่ใช่บรรทัดฐานตามจารีตแต่อาจเกิดจากการที่ “บัว” และ “ไข” เขาต่อรองมาก็ได้

6.3 สรุปผลของกลยุทธ์การต่อสู้ต่อรองภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่

ในเนื้อหาของบทนี้ ได้กล่าวถึงกลไกของอำนาจที่ควบคุมอยู่เหนือในระดับโครงสร้าง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางสถาบันโดยรัฐปิตาธิปไตยและทุนนิยมปิตาธิปไตย สำหรับผู้หญิงนั้น ต่างก็ตระหนักถึงการควบคุมของทั้งสถาบันฝึกอบรมและบริษัท ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้พึ่งพาเรื่องของความรู้และเรื่องของรายได้เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของพวกเธอ แต่เมื่อต้องตกอยู่ในเงื่อนไขที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจของชายเป็นใหญ่ได้ ผู้หญิงจึงต้องสร้างกลยุทธ์ในการต่อรองอย่างหลากหลาย ภายใต้ข้อจำกัดของโครงสร้างที่พวกเธอกำลังเผชิญอยู่ กลยุทธ์ที่พวกเธอนำมาใช้มักจะวางอยู่บนพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม และทุนนิยมที่กำกับและควบคุมอยู่เหนือพวกเธอ เช่น การต่อสู้ต่อรองโดยการสร้างความรู้และใช้ความรู้ผ่านการฝึกอบรมและการทำงาน การต่อสู้ต่อรองด้วยการเจรจาเรื่องผลประโยชน์กับนายจ้าง การต่อสู้ต่อรองเพื่อแทรกตัวเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจเพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของผู้กระทำการนั้น การต่อสู้ต่อรองเพื่อให้มีการยืดหยุ่นเวลาการทำงานให้น้อยลง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สภาวะของการควบคุมของบริษัทและการต่อรองของพนักงานชายเครื่องคอมพิวเตอร์หญิงนั้นดำรงอยู่ร่วมกันอย่างลึกลับขัดแย้ง กล่าวคือ บริษัทเองก็ไม่สามารถควบคุมด้วยข้อกำหนดกฎระเบียบของบริษัทได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ทั้งนี้หากพนักงานชายเครื่องคอมพิวเตอร์รู้สึกถูกเอารัดเอาเปรียบมากจนไม่พอใจแล้วลาออกกลางคัน ก็อาจสร้างผลกระทบต่อระบบการให้บริการของบริษัทได้ ในการควบคุมนี้บริษัทจึงยอมให้พนักงานชายคอมพิวเตอร์หญิง

ต่อรองได้บ้างในบางเรื่อง เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันไว้ได้ การที่พนักงานขาย
เครื่องคอมพิวเตอร์หญิงสามารถต่อรองได้บ้าง ทำให้พวกเธอยังทำงานในบริษัทนี้ต่อไป ความลัก
ลั่นขัดแย้งของการควบคุมและการต่อรองที่เกิดขึ้นนี้เองที่ช่วยรักษาความสัมพันธ์ในการทำงาน
ภายใต้ระบบปีตาริปได้ไว้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved